

e-ISSN: 2630-6417

International Journal of
Social, Humanities and
Administrative Sciences
(JOSHAS JOURNAL)

Vol: 8 Issue: 58
Year: 2022 November
Pp: 1607-1617

Arrival
04 October 2022
Published
30 November 2022

Article ID
66157
Article Serial Number
12

DOI NUMBER
<http://dx.doi.org/10.29228/JOSHAS.66157>

How to Cite This Article
Danacı Polat, B. ve Kayahan,
Z. (2022). "Adıyaman
Malpınarı Kaya Yazıtı'nın
Çağdaş Sanata Yansıması ve
Bir Uygulama Örneği",
Journal of Social, Humanities
and Administrative Sciences,
8(58):1607-1617

International Journal of
Social, Humanities and
Administrative Sciences is
licensed under a Creative
Commons Attribution-
NonCommercial 4.0
International License.
This journal is an open
access, peer-reviewed
international journal.

Adıyaman Malpınarı Kaya Yazıtı'nın Çağdaş Sanata Yansıması ve Bir Uygulama Örneği

The Reflection of Adıyaman Malpınarı Rock Instructions on Contemporary Art and an
Application Example

Başak Danacı Polat Zeliha Kayahan

Dr. Öğr. Üyesi., Adıyaman Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü, Adıyaman, Türkiye
Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Temel Sanat Bilimleri Bölümü, Ankara, Türkiye

ÖZET

Yazı kendi karakteristiği içerisinde soyut bir biçimdir ve geçmişten günümüze birçok sanatçı yazıyı resimsel bir öge olarak kullanmaktadır. Kaya yazıtları ise taşıdığı kültürel anlam ile birlikte özellikli bir konumdadır. Geç Hitit dönemine tarihlenen Malpınarı Kaya Yazıtı, Adıyaman Malpınarı Köyü'nde yer almaktadır. Bir cenaze için hatıra olarak yapıldığı düşünülen bu yazıt sahip olduğu deformasyonlara rağmen günümüze kadar varlığını koruyabilmiştir. Geçmişin korunması ve sürdürülebilir bir kültürel aktarım için sanat önemli alanlardan birisidir. Günümüzde arkeolojik kültürel nesneler sanatçılar için önemli bir ilham kaynağı olmaktadır. Bu araştırma kapsamında eserleri analiz edilen Rauf Tuncer, Adnan Turani ve Bedri Rahmi Eyüboğlu gibi sanatçılar kaya resimlerinden ilhamla eserler üretmişlerdir. Rauf Tuncer'in Orhun Abideleri'nden etkilenecek eserler ürettiği görülmektedir. Sanatçı renkçi yaklaşımıyla, dinamik biçimleri kullanarak özgün dilini ortaya koymaktadır. Adnan Turani'nin eserleri ise oluşturduğu kaligrafik imgelerle geçmişin günümüze olan etkisinin soyut bir düzlemde yorumlanması olarak değerlendirilebilir. Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun ise eserlerinde farklı uygulama ve tekniklerle, eski Türk yazıtlarını, kaya çizimlerini, damga ve imleri çağrıştıran semboller ve motifleri yansıttığı görülmektedir. Çalışma, sanatçı Başak Danacı Polat ve Zeliha Kayahan'ın özeline Malpınarı Kaya Yazıtı'nı aldığı eserlerin incelenmesi ile devam etmiştir. Uygulama sonucunda; sanatçıların Malpınarı Kaya Yazıtı'nın biçimsel özelliklerini kendi tarzları doğrultusunda yeniden yorumladıkları ve yazıtla dair görsel unsurları yeni formlara ve biçimlere dönüştürdükleri görülmektedir. Bu durum geçmişten alınan ilhamın güncel sanat uygulamaları içerisinde geleceğe aktarımı olarak yorumlanabilir.

Anahtar Kelimeler: Çağdaş Sanat, Kaya Yazıtları, Malpınarı Kaya Yazıtı

ABSTRACT

Writing is an abstract form in its own characteristic and many artists from past to present use it as a pictorial element. Rock writings, on the other hand, are in a special position with their cultural meaning. The Malpınar Rock Inscription, dated to the Late Hittite period, is located in the Malpınarı Village of Adıyaman. This inscription, which is thought to have been made as a souvenir for a funeral, has survived until today despite its deformations. Art is one of the important fields for the preservation of the past and a sustainable cultural transfer. Today, archaeological cultural objects are an important source of inspiration for artists. Artists such as Rauf Tuncer, Adnan Turani and Bedri Rahmi Eyüboğlu, whose works were analyzed within the scope of this research, produced works inspired by rock paintings. It is seen that Rauf Tuncer produced works by being influenced by the Orhun Monuments. The artist has revealed his original language by using dynamic forms with his colorist approach. Adnan Turani's works can be considered as an abstract interpretation of the effect of the past on the present with the calligraphic images he created. It is seen that Bedri Rahmi Eyüboğlu reflects symbols and motifs that evoke old Turkish inscriptions, rock drawings, stamps and marks with different applications and techniques in his Works. The study continued with the examination of the works by which artists Başak Danacı Polat and Zeliha Kayahan took the Malpınarı Rock Inscription. As a result of the application; It is seen that the artists reinterpreted the stylistic features of the Malpınarı Rock Inscription in their own style and transformed the visual elements of the inscription into new forms and forms. This situation can be interpreted as the transfer of inspiration from the past to the future within contemporary art practices.

Keywords: Contemporary Art, Rock Inscriptions, Malpınarı Rock Inscription

1. GİRİŞ

Sanat, bir toplumun geçmiş ve geleceğini birleştiren ve toplumun sürekliliğini sağlayan etkin bir araçtır. Kendi coğrafyası içerisinde yetişen sanatçının hayal dünyası yine kendi kültüründen beslenmektedir. Bu kültür çok farklı form ve tekniklerle somutlaşarak gelecek kuşaklara sanat aracılığı ile aktarılmasının yanı sıra her sanatçı kendinden önceki sanat eserlerine dair bir ilgi duyar. Sanat eğitiminin olmazsa olmazı durumunda yer alan bu ilgi sanatçılar için zaman zaman bir çıkış noktası zaman zamansa ilham alınabilecek estetik bir kaynak niteliği taşımaktadır. Geçmiş kuşaklara dair bir heykel, bir seramik kap, parşömen üzeri bir minyatür ya da bir kilim motifi her sanatçıda başka başka duygular, düşünceler uyandırabilir. Bu eserler arasında sayabileceğimiz kaya yazıtları yüzlerce, binlerce yıl önce yaşamış topluluklar hakkında bizlere en kalıcı bilgiyi sunan sanat eserleridir. Geçmişten günümüze uzanan bir iletişim aracı olarak da düşünebileceğimiz bu kaya yazıtları günümüz sanatçılarının hayal güçleri ile oluşturdukları yeni açılımlara da olanak tanımaktadır.

Bu araştırma, arkeolojik bulgular açısından sayısız esere ev sahipliği yapan ülkemizin kültürel mirasından etkilenecek oluşturulan sanat eserlerine daha yakından bakmak için bir örneklem oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda

incelenecek olan eser Adıyaman Malpınarı Köyü'nde yer alan Geç Hitit Dönemi'ne ait Malpınarı Kaya Yazıtı olarak belirlenmiştir. Çalışma kapsamında kaya yazılarına dair kısa bir tarihsel literatür taraması ve ardından Malpınarı Kaya Yazıtı hakkında derinlikli araştırmalar yer almaktadır. Makalenin ikinci bölümü akademisyen/sanatçı Başak Danacı Polat ve Zeliha Kayahan'ın Malpınarı Kaya Yazıtı'ndan esinle ortaya koydukları sanatsal çalışmalara odaklanmaktadır.

2. YAZININ TARİHİ VE KAYA YAZILARI

Yazı, işitme, jest ve mimiklere ihtiyaç duymadan bazı şekil ve sembollerin yine coğrafyaya bağlı olarak değişen herhangi bir yüzey üzerine çizilmesiyle, insanlığın ortaya çıktığı tarihten günümüze iletişimi kuran ve her alanda elde edilen bilgilerin, kültürlerin, geleneklerin günümüze ulaşmasını sağlayan keşfedilmesiyle de insanlığın seyrini değiştiren bir araçtır. Alkım'a göre "yazı ağızdan çıkan seslerin, dolayısıyla sözcüklerin, gözle görülebilen, bazen de elle dokunabilen işaretler halinde biçimlendirilmesidir" (1991: 3). İnsanlık tarihi için yazının bulunması önemlidir; hatta insanlar bunu tanrısal gücün kendilerine verdiği bir hediye olarak da görmüşlerdir. En başından beri yazı ve yazı malzemeleri birbirlerini etkilemişlerdir (Yıldız, 2014: 1).

Paleolitik dönemle ortaya çıkan insan, diğer insanlarla iletişim kurabilmek için öncelikle bazı sesler çıkartmış, sonra bazı semboller ve işaretler kullanmış ve bunları bazı nesneler üzerine yazmıştır. Yazının ve yazı malzemelerinin gelişimi oldukça yavaş olmuştur. İnsanın gelişimiyle birlikte basit ses ve işaretlerin dışında soyut kavramların ve düşüncelerin ifade edilmesi gerekliliği doğmuştur (Yıldız, 2014: 2). Ancak kullanılan bu yöntemler kalıcılık ve hız anlamında insanların karşısına engeller çıkarmıştır. Bu nedenle zamanla kalıcı ve hızlı iletişim kurabilmelerini sağlayacak aynı zamanda soyut düşünce ve kavramlarında ifade edilebildiği başka bir sisteme yani yazıya geçişleri gerçekleşmiştir. Yazı, harf yazısı halini alması için uzun bir gelişme evresi geçirmiştir. Bu aşamalar Alkım'a göre (1991: 3) sırasıyla şöyledir; yazı tarihçilerinin madde yazısı olarak isimlendirdiği çeşitli maddeler kullanılarak amacın anlatılması evresi; yazının şekil haline dönüşmesinin ilk aşamaları evresi; fikir yazısı (ideografi) ve resim yazısı (piktografi) evresi; fikir yazısından hece yazısına geçiş evresi ve son olarak hece yazısından harf yazısına geçiş evrelerinden oluşmaktadır.

2.1. Pictographic Yazı

Medeniyetin temelini oluşturan yazıyla ilgili ilk buluntular, Mezopotamya'da günümüzde Varka olarak adlandırılan eski Uruk şehri kazılarında IV. tabakada Sümerlere ait olduğu düşünülen birtakım sayıların ve resimlerin üzerlerinde yazılı olduğu kilden tabletlerdir (Görsel 1). O dönem çözilemeyen bu tablet ve sonrasında farklı devirlere ait Sümer tabletlerinin okunmasıyla birlikte Sümerlerin M.Ö. III. binyılda oluşturdukları şehir medeniyetlerinde "Theocratic devlet sosyalizmi" denilen bir rejimle yönetildiği anlaşılmıştır. Bu rejime göre insanlarda dahil her şey tanrıların malıdır ve tanrıları için çalışan insanlar kazandıklarını mabetlere teslim ederler. Rahiplerde her vatandaşın getirdiğini tabletlere resmederler. Bu sayede Sümerler mabet ekonomisinin getirdiği zorunluluk ile "pictographic" yazıyı, yani resim yazısını icat etmişlerdir (Kınalı, 1969: 5).

Görsel 1. Arkaik Uruk Tabletleri

https://www.jstor.org/stable/124698?seq=8#metadata_info_tab_contents, Erişim tarihi: 26.09.2022

2.2. Çivi Yazısı- Sümer Tabletleri

Çivi yazısının keşfi Sümerlerin resim yazısını bulmasıyla olmuştur (Kınalı, 1969: 6). Çivi yazısı çok uzun bir geçmişe sahiptir, tahminen 4 ila 5 bin yıllık bir ömür süresi bulunmaktadır. Çivi yazısı başta bir resim yazısı olarak başlamış, daha sonra bir hece yazısına dönüşmüştür (Alp, 1991: 19). M.Ö. IV. bin yıllarından itibaren Güney Mezopotamya bölgesine yerleşen Sümerler, buldukları çivi yazısını Fırat ve Dicle nehirleri vasıtasıyla diğer topluluklara taşımışlardır. Bu sayede Mezopotamya'da çivi yazısı, bulunulan bölgenin coğrafyasından en kolay elde edilen toprak

ve ondan elde edilen kil tabletler üzerine yazılmıştır. Kil tabletler dışında balmumu, deri ve fildişi gibi farklı malzemelerinde kullanıldığı görülmüştür (Yıldız, 2014: 5).

Çivi yazısında her bir işaret bir ya da daha fazla somut nesnenin resmi ve o nesneyle ilgili olan başka bir sözcüğü ifade etmektedir. Böyle bir yazının günlük kullanımda iki farklı zorluğu bulunmaktadır. Bunlar işaretlerin oldukça karmaşık biçimlerinin olması ve fazla sayıda işarete ihtiyaç duyulmasıdır. Zamanla bu güçlükler, karmaşık biçimlerin sadeleştirilmesi ve işaretlerin sayısının azaltılarak sınırlandırılmasıyla aşılmıştır (Kramer, 2014: 445-446).

Görsel 2. Çivi yazısı, Sümerler.

<https://www.mornota.com/civi-yazisinin-ortaya-cikisi-ve-onemi/>, Erişim tarihi: 20.09.2022

2.3. Yenisey ve Orhun Yazıtları

Göktürk alfabesi ile yazılmış bilinen ilk metinler Yenisey yazıtlarıdır. Daha sonra ise Moğolistan'daki Orhon Irmağı kıyısında Göktürk alfabesiyle yazılmış Kül Tigin ve Bilge Kağan yazıtları bulunmuştur (Tekin, 1991: 27). Orhun yazıtları VIII. yüzyılın ilk yarısında anıt taş olarak dikilen büyük taşlardır. Runik yazıyla yazılmış bu taşların en önemlisi en uzun metinleri içeren Göktürklerin parlak döneminde 732 tarihinde dikilmiş Kül Tigin, 734'te Bilge Kağan ve 726'da iki taştan oluşan Tonyukuk yazıtlarıdır. Kül Tigin ve kardeşi Bilge Kağan'a ait yazıtlar, günümüzde Moğolistan'da Orhon nehri yakınlarında, Tonyukuk yazıtı ise Ulan Batur civarında bulunmuştur (Aksan, 2003: 21).

Görsel 3. Yenisey Yazıtları (Oya yazıtından detay 'Minusinsk Müzesi') (Aydın, 2015: 241).

Aydın, E. (2015). Yenisey yazıtları. Konya: Kömen Yayınları.

Orhun yazıtlarından daha eski olan Yenisey yazıtları Baykal Gölünün batısında Yenisey Irmağı ve Talas Vadisi civarında ve yakınlarında bulunmuştur. Bazı bölümleri birkaç satırdan oluşan mezar yazılarının bazı bölümleri ise daha uzun metinlerden oluşmaktadır. Yenisey yazıtlarında yer alan anlatım ve biçemlerin Orhun yazıtlarında da devam ettiği görülmektedir. Yenisey yazıtları, Türklerde VIII. yüzyıldan daha eski olan anlatım kalıpları ve yollarının olduğunu ortaya koyması açısından oldukça önemlidir. Yenisey yazıtları, adına taş dikilen kişinin ağzından ölümüyle beraber nelerden ve kimlerden ayrıldığını anlatan bazen de kısa yaşam öykülerinin anlatıldığı yazıtlardır (Aksan, 2003: 28).

Görsel 4. Orhun Abideleri Kaya Yazıları.

<http://www.sanattarihiplatformu.com/gecmisten-gunumuze-kitabeler339.html>, Erişim tarihi: 10.09.2022

Göktürklerden kalan Orhun Abideleri ise Türk adının geçtiği ilk Türkçe metinlerdir. “Orhon yazıtları, iki kağan ve bir vezirin ağzından, çeşitli Türk kavimleri ve öteki uluslarla yaptıkları savaşların, çeşitli etkinliklerinin ve ulus için gösterdikleri özverinin anlatıldığı, ulusa hitabe niteliğindeki belgelerdir” (Aksan, 2003: 21). Orhun Abideleri Göktürk hükümdarı Bilge Kağan döneminin eserleridir. Kül Tigin abidesini 732 yılında ağabeyi Bilge Kağan, diğer abide olan Bilge Kağan abidesini ise kendi oğlu diktirmiştir. Üçüncü olarak Tonyukuk abidesi de kendisi tarafından dikilmiştir (Ergin, 2013: 17). Yazıtlar o günün Türkçesinin sanatlı anlatımlarını yansıtmaları açısından önemlidir. Atasözleri, deyimler, farklı öğeler ve sanatlı anlatımlar Türk dilinin o dönemdeki gelişmişliğini ortaya koymaktadır. Yenisey ve Orhun yazıtlarındaki soyut kavramların zenginliği de dikkat çekmektedir (Aksan, 2003: 23).

3. ADIYAMAN MALPINARI KAYA YAZITI

Adıyaman’ın güney ve güney doğusunda Şanlıurfa, güney batısında Gaziantep, batısında Kahramanmaraş, doğusunda Diyarbakır, kuzeyinde ise Malatya bulunmaktadır. Bu illere sınır komşusu olan Adıyaman Güneydoğu Anadolu bölgesinin Orta Fırat bölümünde, Yukarı Mezopotamya’nın devamında yer alan topraklar üzerindedir (Sucu, 2008: 5). Yapılan arkeolojik kazılardan elde edilen bulgulara dayanılarak şehrin yerleşim tarihinin M.Ö.40.000’den daha eski olduğu düşünülmektedir (Toprak, 2018: 12). Birden fazla medeniyete ev sahipliği yaptığı bilinen Adıyaman’da tarih boyunca egemenlik kuran devletler sırasıyla Hititler, Hurriler, Mitanniler, Kummuh Krallığı, Asurlular, Saka-İskit Türk İmparatorluğu, Babilliler, Medler, Persler, Makedonlar, Helenistik Dönem, Kommagene Krallığı, Roma, Bizans, Emeviler, Abbasiler, Hamdaniler, Selçuklular, Artuklular, Zengiler, Eyyubiler, Moğollar, Memluklular, Dulkadiroğulları, Timur İmparatorluğu ve Osmanlı İmparatorluğu’dur (Sucu, t.y.: 7).

Adıyaman merkez ilçesinin yanında Besni, Çelikhan, Gerger, Kahta, Samsat, Sincik ve Tut ilçeleri bulunmaktadır. 1987 yılında UNESCO Dünya Miras Listesi’ne alınan Nemrut Dağı olmak üzere Cendere Köprüsü, Perre Antik Kenti, Karakuş Tümülüsü, Arsameia Ören Yeri, Gerger Kalesi ziyaret edilebilecek tarihi öneme sahip mekânlardır. Adıyaman tarihi mekânlarının yanında eski Hitit dönemine tarihlenen Boybeypınarı ve Malpınarı hiyeroglif kaya yazıtları da bulunmaktadır.

Adıyaman’ın merkez ilçesine bağlı Malpınarı Köyü’nün yakınlarında yer alan Malpınarı Kaya Yazıtı Geç Hitit dönemine tarihlenmektedir. Yazıt, 1979 yılında Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Aşağı Fırat Projesi Topraküstü Araştırmaları başkanlığını yürüten Prof. Dr. Mustafa Kalaç, öğrencileri Selahattin Aksu ve Hüseyin Sayıcı tarafından Adıyaman’ın Akpınar bucağının Malpınar Köyü’nde bulunmuştur. Malpınarı’nın güneyinde Gümüşkaya, batısında Fırat’a karışan Göksu Çayı yer almaktadır. Çayın hemen kenarında yükselen kayaların altından kaynaklayan soğuk bir su Göksu’ya karışmaktadır. Kalaç, Malpınarı sözcüğünün bu suya sulamak için getirilen hayvanlarla ilgili olabileceğini ifade etmektedir. Bahsedilen yazıt bu kaynağın biraz yukarısında bulunan kayalardan birine yazılmıştır. 180 cm eni, 90 cm yüksekliği olan altı satırlık yazıt, silik ve okunaksız durumdadır. Ayrıca sonradan, biri büyük olmak üzere birkaç yerinde çukurlar açılmıştır. Yazıtın yüksekliğinde sağ tarafta ayakta duran bir kabartmanın yazıtın sahibine ait olduğu düşünülmektedir. Kalaç, okunabilen birkaç sözcükten yola çıkarak, yazıtın üzerindeki yazının Kargamış Krallarından Kamanis veya Katuwas adlarından birini verebileceğini ifade etmektedir (Kalaç, 1990: 607). Malpınarı Kaya Yazıtı hiyeroglifi Luwi dilinde yazılmıştır (Şahin, 2019: 147).

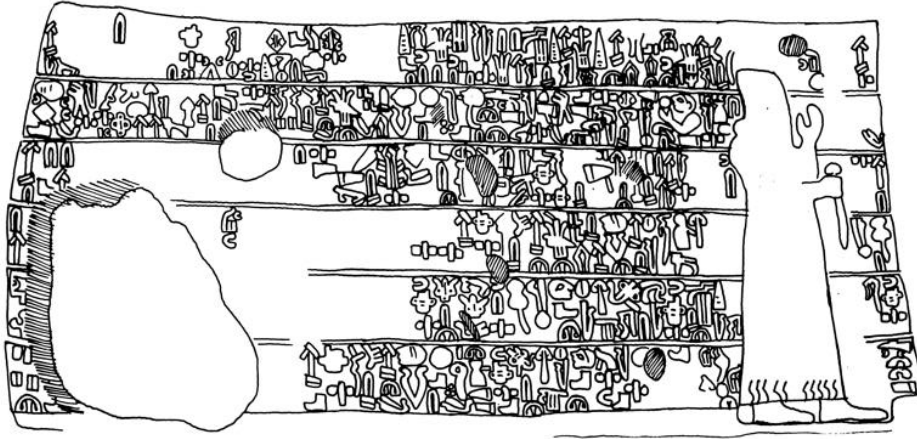

Görsel 5. Malpınarı Kaya Yazıtı, Adıyaman (Kalaç ve Hawkins, 1989: 114).

Kalaç, M. ve Hawkins, J. D. (1989). The Hieroglyphic Luwian Rock-Inscription of Malpınar. *Anatolian Studies*, 39:107-112.

<https://www.jstor.org/stable/3642816>, Erişim tarihi: 10.06.2022

Yazıt, Ancoz'un bölgesinden parçalar ve Boybeypınarı bloklarından zaten bilinen Geç-Hitit hanedanı Kummuh ile açık bağlantılar göstermektedir. Bu kitabede adı geçen şahıslar, "Sarita ve Suki(ta) şehirlerinin ırmak-efendisi" başlıklı Atayazas; ve "Hükümdar, Kral" ünvanlı ustası Hattuşili'dir. Malpınar'da derebey Hattuşili'nin, babasından sonra ve Kustaspi'den önce hüküm sürmüş olması gereken Şuppiluliumas-Uspilulume'nin oğlu Hattuşili ile aynı kişi olması muhtemeldir (Kalaç ve Hawkins, 1989: 107-112). Yazıtta, yazar Atayazas Kumaha şehrinde Hattuşili hükümdarı yani Hitit İmparatorluğu geleneğini sürdüren Kummuh hanedanından bahsetmektedir (Mellink, 1991: 140). Sağ köşede yer alan büyük figürün görünen detayları Asurlulaştırıcı bir üslup sergilemektedir. Büyük ihtimale sakallıdır ve uzun saçları ensesinde toplanmıştır; ayak bileklerine kadar inen uzun, püsküllü bir giysi ve fes şeklinde bir şapka giyer ve sağ elinde bir gürz tutarken, sol eliyle her zamanki hareketle kendini göstermektedir. Malpınarı metni, büyük ölçüde Atayazas'ın "heykeline" yapılan adaklarla ilgili görünmektedir; bu, yazıtı tanıtmak için oyulmuş gerçek figüre pekâlâ atıfta bulunabilir. Bu bağlamda, yazıtın cenaze için ve hatıra olarak yapıldığı görünmektedir. Anıtın güzel, çok yıllık bir pınara yakınlığının tesadüf olmadığı, ancak metinde buna özel bir atıfta bulunulmadığı belirtilmektedir. Yazıt orta derecede korunmuş ve parçalar halinde aşınmıştır (Kalaç ve Hawkins, 1989: 107-112).

Görsel 6. Malpınarı Kaya Yazıtı Teknik Çizim (Kalaç ve Hawkins, 1989: 111).

Kalaç, M. ve Hawkins, J. D. (1989). The Hieroglyphic Luwian Rock-Inscription of Malpınar. *Anatolian Studies*, 39:107-112.

<https://www.jstor.org/stable/3642816>, Erişim tarihi: 10.06.2022

4. KAYA YAZILARININ ÇAĞDAŞ SANATA YANSIMASI

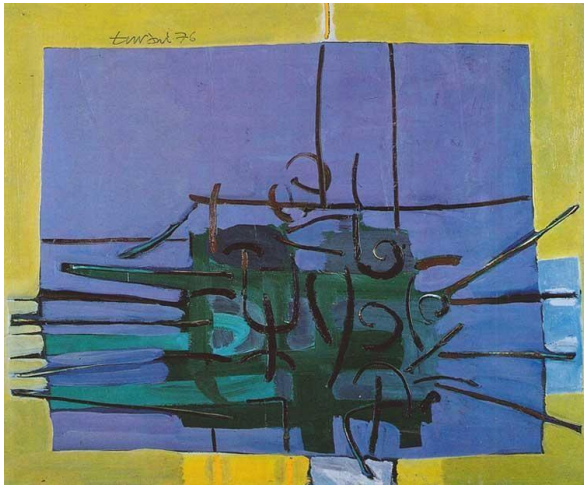
Günümüzde birçok sanatçı kaya üstü resim ya da yazılarından ilhamla eserlerini üretmektedir. Bu durum geçmişe ait kültürel simge ve sembollerin geleceğe aktarılması için anlamlıdır. Kültür katmanlar halinde büyür, gelişir ve ilerler. Sanatçıların geçmişe ait eser örüntülerini eserlerinde kullanmaları bir anlamda kültürel katmanlar yaratmaktadır.

Rauf Tuncer, kaya resimlerini ve yazılarını eserlerinde sıklıkla kullanan sanatçılarımızdandır. Yurtiçi ve yurt dışında sanatın hem teorik hem de pratik alanlarında çalışmalar yürüten sanatçı, geleneksel olanın çağdaş olan etkisi üzerine yoğunlaşır. Bu bağlamda 2013 yılında gerçekleştirmiş olduğu "Geleneğe Çağdaş Yorumlar " isimli sergisi dikkat çekici özellikler taşımaktadır.

Görsel 7. Rauf Tuncer, Geleneğe Çağdaş Yorumlar Serisi, Tuval Üzerine Akrilik, 130x130cm, 2013 (Şen, 2013:15).
Şen, M. L. (2013). Geleneğe Çağdaş Yorumlar, Sergi Kataloğu, Pelikan Basımevi, İstanbul.

2013 yılındaki bu serginin küratörlüğünü yapan Mehmet Lütfi Şen'in sanatçı hakkındaki ifadesine göre; "Ressam Rauf Tuncer medeniyetimiz köklerinden beslenip günümüzün çağdaş duyarlılığıyla ortaya koyduğu eserleriyle şehre ve resim sanatına değer katan bir sanatçıdır. O, kadim medeniyetle hesaplaşarak, boy ölçüşerek geleneği kendi çağında yeniden doğurmanın sancısını çekenler arasında yer almaktadır" (Şen, 2013: 4). Görsel 7'de sanatçının Orhun Abideleri'nin yazıtlarından etkilendiğini görmekteyiz. Çok renkli bir dil kullanımı olan sanatçı, yazıyı, biçimi ve rengi katmanlar halinde üst üste resmetmektedir.

Görsel 8. Adnan Turani, Sakin Denizi Dinliyorum, Tuval Üzerinde Yağlı Boya, 1976
<https://tr.pinterest.com/pin/418623727837575689/>, Erişim tarihi: 03.08.2022

Avrupa'da almış olduğu eğitim ile soyut sanata yönelmiş olan sanatçı Adnan Turani'nin eserlerinde de resim-yazı ilişkisini görmek mümkündür. Bu anlayıştaki resimlerde kimi zaman figür izlenimi olsa da kompozisyonu oluşturan, fırça vuruşlarıyla ve boya kazımlarıyla meydana getirilen kaligrafik öğeler dikkat çekicidir. Sanatçı resmini oluşturduğu bu kaligrafik yapı aracılığı ile dinamik bir kompozisyon da oluşturmaktadır (Alkanlı, 2011: 57).

Bayramoğlu'na (2013:11) göre Paul Klee'nin son dönemlerinde yaptığı resim-yazı çeşitlemelerini de anımsatan, "Sakin Denizi Dinliyorum" (1976), isimli eserlerinde eski Türk damgalarının izlerini sürmek mümkündür. Eser soyut renk lekeleri ve kaligrafik biçimlerden oluşmaktadır. Yatay ve dikey çizgilerin dengesi sağladığı çalışmanın merkezindeki biçim yoğunluğunda yazıya benzer soyut biçimler görülmektedir.

Görsel 9: Bedri Rahmi Eyüboğlu "Kuş Gibi"

<https://www.istanbulsanatevi.com/turk-ressamlar/bedri-rahmi-eyuboglu-hayati-ve-eserleri/>, Erişim tarihi: 03.08.2022

Bedri Rahmi Eyüboğlu, Anadolu kültürünün etkilerini sıklıkla gördüğümüz eserleri ile Türk sanatının önde gelen sanatçılarından. Sanatçının yapmış olduğu duvar düzenlemeleri, mozaikler, seramik/beton rölyef panolar gibi birçok uygulama yaşadığı ülkeye ve kendine has eserlere dönüşür (Berk ve Turani, 1981). Resmin dışında şiir ve seramik gibi farklı alanlarda da üretim yapan sanatçının eserlerinde yazı öğelerini görmek mümkündür. Resim, gravür, mozaik, hat, vitray, seramik, heykel, baskıresim gibi birçok alanda eser üreten sanatçı geçmiş ile günümüz sanatının birlikteliğini ortaya koymaktadır. Sanatçının eserleri yakından incelendiğinde, eski Türk yazıtlarını, kaya çizimlerini, damga ve imleri çağrıştıran semboller ve motifler ister plastik unsurlar ister konu bakımından örtüşmektedir. Aza indirgeme, şematik çizim tarzı, alegorik ifade gibi niteliklerle bu resimler damga geleneğine bir uzantı karakterindedir (Bayramoğlu, 2013: 8). Görsel 9'daki 'Kuş Gibi' eseri sanatçının soyut eserlerinden birisidir. Kullanılan biçimden bunun kaligrafik özelliklerde Türk yazıtlarında yer alan damga ve imleri andırdığını söyleyebiliriz.

4.1. Bir Uygulama Örneği Olarak Adıyaman Malpınarı Kaya Yazıtı'nın Çağdaş Sanata Yansıması

Saygı'ya (2000: 50) göre "1960'tan itibaren sanatın hızla değişimini görmekteyiz. Bu değişim sanatın fizikselliğinde olduğu kadar zihinselliğinde de olmuştur. Düşünceyi belirtmenin en açık yollarından biri olarak yazı, aynı zamanda estetik bir kalite de içerdiğinden birçok sanatçı tarafından anlatım öğesi olarak ele alınmıştır. Araştırmanın bu bölümünde Sanatçı/ akademisyen Başak Danacı Polat ve Zeliha Kayahan'ın Malpınarı Kaya Yazıtı'ndan almış oldukları ilhamla ürettikleri eserler incelenerek analiz edilmiştir.

Eğitimi resim alanı üzerine yapan sanatçı/akademisyen Başak Danacı Polat çalışmalarında farklı malzemeleri bir arada kullanarak, ekleme-çıkarma, kazıma ve kolaj gibi teknikleri yazı ile ilişkilendirmektedir. Özellikle sanatsal bir malzeme olarak alçıyı kullanmakta ve bilinçli ya da tesadüfi oluşan alçı izlerinden yola çıkarak soyutladığı eserleri bulunmaktadır. Son dönem çalışmalarında Anadolu'da yaşamış farklı medeniyetlerin kullandığı yazı ve imgeleri sıklıkla kullanan sanatçı, yazının ve imgelerin eser üzerinde oluşturduğu estetik görüntüye odaklanır.

Görsel 10. Başak Danacı Polat, Dinleyenler I, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 50x70cm, 2022 (Sanatçının arşivinden)

Bu makale kapsamında sanatçının Malpınarı Kaya Yazıtı'ndan etkilenerek yapmış olduğu Dinleyenler I ve Dinleyenler II adlı eserleri ele alınmıştır (Görsel 10-11). Görsel 10'da Malpınarı Kaya Yazıtı'nda yer alan yazı

karakterlerinin bütünü kullanılarak sanatçının çalışmasının temelini yağlı boya ve kolaj tekniklerinin birlikteliği oluşturmaktadır. Tüm yüzeyde ıslak zemin üzerine, sanatçının kendi ifade tarzıyla oluşturduğu kaligrafik biçimleri kazıma ve elle müdahale ile kaya yazısına sadık kalınarak ince uçlu araçlarla yer yer kolaj parçalarına eklemeler yapılmıştır. Tüm resim yüzeyinin zemini, farklı alanlara bölünmüş sonrasında bu yüzey üzerine yazıtta yer alan imgelerden esinlenilerek dikey ve yatay imgeler eklenmiştir. Son olarak, renk tonlarıyla ve yerleştikleri konum itibarıyla ön arka ilişkisi oluşturan dikey ve yatay şekiller daha yoğun parçalanmış yüzeyleri oluşturur. Kullanıldığı konumları ve tonları itibarıyla sarı ve turuncu rengindeki dikey ve yatay şekiller, tamamen yazıdan oluşmuş imgelerin ön plana çıkmasını sağlamaktadır. Zeminde koyu renklerden daha ıslık alan renklere doğru bir geçiş sağlayan sanatçı, en üstte ise sarı ve turuncu renklerini kullanarak, şekil ve zemin ilişkisini kuvvetlendirmektedir. Malpınarı Kaya Yazıtı'nda ifade aracı olarak kullanılan tüm yazı karakterlerini sanatçı estetik açıdan ele almaktadır. Yazının anlamının dışında estetik bir ifade aracı olarak kullanıldığını söylemek mümkündür.

Görsel 11. Başak Danacı Polat, Dinleyenler II, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 50x70cm, 2022(Sanatçının arşivinden)

Görsel 11'de Malpınarı Kaya Yazıtı'nda yer alan yazı karakterlerinin bütünü aynı boyutta ve yukarıdan aşağıya akışı destekleyen yönde kullanan sanatçının bu çalışmasının genelinde mavi rengin tonları hâkimdir. Yer yer sarı ve yeşil tonlarında kolaj parçaları ön plana çıkmaktadır. Resimde kullanılan koyu mavi hem ağırlık merkezi olmuş hem de yüzeyde denge unsuru olarak kullanılmıştır. Geçmişten günümüze iletişimi sağlamaya çalışan yazının, aslında aynı dili konuşmayan insanlara da bir şeyler anlatmak istercesine, yazının resim yüzeyinde akış halinde kullanılması ve dinleyen figürlerin bulunması dikkat çekmektedir. İzleyenleri aslında dinleyici konumuna sürükleyen bir dil oluşturulmuştur.

Sanatçı/akademisyen Zeliha Kayahan, eğitimini resim üzerine yapmıştır. Daha sonra baskiresim üzerine yoğunlaşan sanatçının seramik üzerine de eserleri bulunmaktadır. Çalışmalarında kendi kültürüne dair imgeleri sıklıkla kullanan sanatçı, geçmişin günümüzle birleştiği noktaya odaklanır.

Görsel 12. Zeliha Kayahan, Yazıtlardan Sonra I, Karışık Teknik, 38 x 27 cm, 2022(Sanatçının arşivinden)

Bu makale kapsamında sanatçının Malpınarı Kaya Yazıtı'ndan etkilenecek yapılmış olduğu *Yazıtlardan Sonra I ve II* adlı eserleri ele alınmıştır (Görsel 12-13). Görsel 12'de Malpınarı Kaya Yazıtı'nın bütününe ele alan sanatçının çalışmasının temelini baskiresim, kolaj tekniklerinin birlikteliği oluşturmaktadır. Sonrasında elle müdahale ile eser son şekline getirilmiştir. Sanatçı beyaz bir zemin üzerine renkli bir çalışma yapmıştır. Kompozisyonda siyah kısımlar vurgulanmak istenilen alanlar olarak göze çarpmaktadır. Malpınarı Kaya Yazıtı'nın kendi çağının ifade biçimi olma durumunu sanatçı somut bağlamda ele almaktadır. Kaya yazıtının biçimsel özellikleri ile eserde var olması sanatçının üzerine eklediği kendi ifade tarzı ile ilişkisel bir bağ kurduğunu söylemek mümkündür. Beyaz ve siyahın dışında eserde kullanılan turuncu tonlarının yazıtın üzerinde bulunan büyük figürde uygulanması kompozisyonda negatif pozitif algısı ile dikkati figürde toplamaktadır.

Görsel 13. Zeliha Kayahan, Yazıtlardan Sonra II, Karışık Teknik, 41x 27 cm, 2022(Sanatçının arşivinden)

Yazıtlardan Sonra II adlı eserinde sanatçı yazılara daha çok odaklanmıştır. Malpınarı Kaya Yazıtı üzerinde yer alan yazı temelinde sanatçı kendi kaligrafik biçimlerini oluşturmuştur. Bu durum resmin bütününe ritim olarak yansır. Eskiyle yeninin bütünleşmesi/kaynaşması/ bağlanması olarak da yorumlayabileceğimiz bu kısım eserin en güçlü yanını oluşturur. Diğer eserde olduğu gibi beyaz zemin üzerine çalışan sanatçı bu çalışmada renk olarak mavi ve tonlarını kullanır. Resmin bütününe baktığımızda açılmış bir kitabın iki sayfasını andıran bu çalışma izleyeni hiç var olmamış bir dilin okunmasına da teşvik eder bir nitelik taşımaktadır. Bu kurgusal bir dildir ve geçmişe uzanan derin köklere sahip ancak günümüzü, şimdiyi anlatan bir dildir.

5. SONUÇ

Resim, ilkel çağlardan günümüze bireyin kendisini ifade etmek için kullandığı en etkili yollardan birisidir. Zaman içerisinde değişen bu ifade yolu insanoğlunun kültürel gelişimiyle de paralel olarak gelişmiştir. Resim yüzeyleri değişirken resmin konusu da değişmeye evrilmeye başlar. Çok sonraları ortaya çıkan yazı şüphesiz ifade anlamında oldukça güçlü bir somut veridir. Günümüzde geçmişe dair bildiğimiz verilerin çoğunu bu resim ve yazıların çözümlemesi ile elde etmekteyiz.

Sanatçılar hem geçmişin izlerini hem de geleceğin işaretlerini ortaya koymaları açısından toplumlar için bir köprü görevi görmektedirler. Her sanatçı eserinde bilinçli ya da bilinç dışı kendi bağlı bulunduğu toplumun, yaşadığı çevrenin kültürel değerlerine dair izler yansıtır. Bu izler sanat eseri aracılığı ile gelecek kuşaklara aktarılır. Bu durum sanatın en güçlü olduğu taraftır. Bu araştırma kapsamında eserleri incelenen Rauf Tuncer'in Orhun Abideleri'nden etkilendiğini görmekteyiz. Eserlerinde renkli bir yaklaşım benimseyen sanatçı dinamik biçimler ile kendi özgün

dilini ortaya koymuştur. Soyut sanat özelinde eserler üreten Adnan Turani ise resim ve yazı ilişkisine odaklanmaktadır. Yüzey üzerinde oluşturduğu kaligrafik imgeler geçmişin günümüze olan etkisinin soyut bir düzlemde yorumlanması olarak değerlendirilebilir. Bedri Rahmi Eyüboğlu, eserlerinde Anadolu kültürüne ait imge ve semboller sıklıkla gördüğümüz bir sanatçıdır. Çok farklı uygulama ve teknikler ile eserler üreten sanatçı eski Türk yazıtlarını, kaya çizimlerini, damga, imleri çağrıştıran semboller ve motifleri eserlerine yansıtır.

Çalışmanın son bölümünde ise, sanatçı Başak Danacı Polat ve Zeliha Kayahan'ın Malpınarı Kaya Yazıtı'ndan almış oldukları ilham ile ortaya koydukları eserlerin incelenmesine odaklanılmıştır. Uygulama sonucunda; sanatçıların Malpınarı Kaya Yazıtı'nın biçimsel özelliklerini kendi tarzları doğrultusunda yeniden yorumladıkları ve yazıta dair görsel unsurları yeni formlara ve biçimlere dönüştürdükleri görülmektedir. Bu durum geçmişten alınan ilhamın güncel sanat uygulamaları içerisinde geleceğe aktarımı olarak yorumlanabilir.

KAYNAKÇA

1. Aksan, D. (2003). En Eski Türkçe'nin İzlerinde, Multilingual, İstanbul.
2. Alkanlı, Y. (2011). Türk Resim Sanatında Yazı. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
3. Alkım, B. "Yazının Başlangıcı", Harf Devriminin 50.Yılı Sempozyumu, 3 Kasım 1978, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1991, s.3-18.
4. Alp, S., "Eski Anadolu'da Yazı", Harf Devriminin 50.Yılı Sempozyumu, 3 Kasım 1978, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1991, s.19-25.
5. Bayramoğlu, M. (2013). 20. Yüzyıl Türk Resim Sanatında Geleneksel Türk Sanat Örneklerinin Etkisi, Kalemişi Geleneksel Türk Sanatları Dergisi, 1 (2): 1-40.
6. Berk, N. & Turani, A. (1981). Başlangıcından Bugüne Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi, Cilt 2., Tıglat: 11.İstanbul.
7. Ergin, M. (2013). Orhun Abideleri. Boğaziçi Yayınları, Ankara.
8. Kalaç, M. ve Hawkins, J. D. (1989). The Hieroglyphic Luwian Rock-Inscription of Malpınar. Anatolian Studies, 39:107-112. <https://www.jstor.org/stable/3642816>, Erişim Tarihi: 10.06.2022.
9. Kalaç, M., "Malpınarı ve Kululu (XIV) Hiyeroglif Yazıtları", X.Türk Tarih Kongresi Kongreye Sunulan Bildiriler, II. Cilt, 22-26 Eylül 1986, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1990, s. 607-608.
10. Kınal, F. (1969). Çivi Yazısının Doğuşu ve Gelişmesi, Tarih Araştırmaları Dergisi, 0(12): 1-15.
11. https://doi.org/10.1501/Tarar_0000000370
12. Kramer, S. N. (2014). Tarih Sümer'de Başlar Yazılı Tarihteki Otuz Dokuz İlk. (Çev.: Hamide Koyukan). Kabalcı Yayıncılık, İstanbul.
13. Mellink, M. J. (1991). Archaeology in Anatolia. American Journal of Archaeology. 95(1): 123-153.
14. <https://www.jstor.org/stable/505160>, Erişim Tarihi: 10.06.2022.
15. Saygı, S. (2000). Resimsel Öge Olarak Yazı. Sanatta Yeterlilik Tezi, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul.
16. Sucu, M. (2008). Kültürel ve Turistik Değerleriyle; Adıyaman, Adıyaman Belediyesi Kültür Yayınları, Adıyaman.
17. Sucu, M. (t.y.). Adıyaman İli ve İlçeleri: Yakın Çevre İncelemeleri, Bugün Ajans, Gaziantep.
18. Şahin, H. A. (2019). Geç Hitit Beylikleri. OANNES Uluslararası Eskiçağ Tarihi Araştırmaları Dergisi. 1 (2): 131-153.
19. Şen, M. L. (2013). Geleneğe Çağdaş Yorumlar, Sergi Kataloğu, Pelikan Basımevi, İstanbul.
20. Tekin, T., "Göktürk Alfabeti", Harf Devriminin 50.Yılı Sempozyumu, 3 Kasım 1978, Türk Tarih Kurumu

- 32.Basımevi, Ankara 1991, s.27-37.
- 33.Toprak, S. V. (2018). 1835 Tarihli Sayımına Göre XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Hısnımansur (Adıyaman).
- 34.Adıyaman Üniversitesi Yayınları, Adıyaman.
- 35.Yıldız, N. (2014). Eskiçağda Yazı Malzemeleri ve Kitabın Oluşumu, Türk Tarih Kurumu, Ankara.